

ТЕОРЕТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ АСПЕКТІВ ВЧИНЕННЯ ВИКОНАВЧИХ НАПИСІВ НОТАРІУСАМИ

ПОЛЯКОВ Олексій Володимирович - аспірант та викладач кафедри адміністративного, фінансового та банківського права ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

DOI 10.32782/EP.2022.3.8

У статті на основі аналізу теоретичних і практичних досліджень розглянуто необхідні умови вчинення виконавчих написів, відповідно до нормативно-правової бази України.

Подано результати аналізу методики вчинення нотаріусами виконавчих написів, структурними складовими якої автор розглядає методологію історії держави і права України як базову основу та її методологічну та теоретичну складові.

У процесі дослідження констатується, що методологічною основою функціонування типів нотаріальних систем, як нотаріату англосаксонських країн, так і нотаріату латинського «писаного» права може бути системний підхід.

Ключові слова: нотаріат, нотаріус, виконавчий напис, методологічний підхід.

Обґрунтування актуальності теми дослідження

Серед ознак, які характеризують природу виконавчого напису, окремо, на нашу думку, можна виділити спрощеність порядку його вчинення, у порівнянні, наприклад, з процедурою стягнення в судовому порядку. У цьому контексті, говорячи про спрощеність, можна підкреслити такі риси нотаріального провадження із вчинення виконавчого напису, як: повідомлення потреби у виклику та присутності боржника при вчиненні нотаріальної дії; документальний характер провадження; вчинення виконавчого напису у день звернення стягувача із заявою про вчинення виконавчого напису; є у випадку необхідності дотримання чітких

правил територіальної підсудності; значно менший, у порівнянні з судовим процесом, обсяг витрат на проведення процедури.

Однією з найбільш ефективних та дієвих форм позасудового захисту прав та законних інтересів особи є їх захист нотаріусом шляхом вчинення виконавчого напису на борговому документі. Дослідження питань правового регулювання порядку вчинення виконавчого напису нотаріусом є важливим, оскільки він є підставою для примусового виконання рішень органами державної виконавчої служби (державними виконавцями) або приватними виконавцями.

Цю статтю присвячено аналізу аспектів вчинення виконавчих написів нотаріусами та результатам теоретичних досліджень функціонування нотаріату в Україні.

Актуальність цього дослідження полягає в обґрунтуванні нотаріальної діяльності на основі теоретичного аналізу методології вчинення виконавчих написів нотаріусами.

Метою статті є аналіз теоретичних досліджень становлення методологічної основи функціонування типів нотаріальних систем у світі.

Основний зміст дослідження

Виконавчий документ, незважаючи на досить складну процедуру його вчинення та високу ймовірність його оскарження, залишається одним із найефективніших інструментів задоволення вимог кредиторів. Проте, на жаль, на сьогодні законодавство

України не містить належним чином визначеного порядку та підстав його реалізації. Крім того, норми, що регулюють порядок вчинення виконавчих написів, є досить застарілими та зачатковими, не повною мірою відповідають реаліям сучасних правовідносин.

Знання методики нотаріальної діяльності є надзвичайно важливим не лише для науковців. Досвідчений практик нотаріального права не просто застосовує норми права у відповідній ситуації. У своїй роботі він вивчає весь комплекс законодавства, шукає потрібну норму, аналізує її, перевіряє її дійсність, враховує її співвідношення з іншими суміжними нормами і лише в результаті цього застосовує її відповідно до конкретних вимог. ситуації. Отже, тому не тільки вченому, а й практику недостатньо просто вказати на застосування тієї чи іншої норми, йому необхідно знати спосіб, підхід до пізнання цієї норми та засоби її реалізації [1].

Формування теоретико-методологічних засад інституту нотаріату як елемента механізму позасудового захисту прав і свобод людини і громадянина та його складових елементів потребує створення відповідної комплексної методології або своєрідної «схеми роз'яснення в науковому плані». Безсумнівно, кожен новий етап поступального розвитку науки ознаменується подальшим підвищенням значення методологічного порядку. Методологія пізнання, будучи спільною проблемою становлення і розвитку науки в цілому, має особливості застосування до окремих наукових напрямків, конкретних наукових галузей і дисциплін реалізації [2].

Історія держави і права України має свою методологію, яка визначає основні підходи, принципи та методи дослідження історико-правових явищ. Методологія історії держави і права України, як і будь-яка наука, складається з теорії пізнання, сукупності принципів і методів наукового дослідження, дотримання яких веде до правдивого, неупередженого відображення минулого. Теорія історії держави і права — це система основних ідей, форма наукових знань про державотворчі та правотворчі процеси, закономірності їх розвитку, узагальнення досвіду минулого. Для цієї науки важливими у

вивченні та відображенні її предмета є такі методологічні принципи, як загальнонаукові принципи:

- принцип діалектики,
- принцип історизму,
- принцип об'єктивності,
- принцип системності та соціальний вимір держави і права [3].

Виконавчий напис нотаріуса - це розпорядження нотаріуса про стягнення з боржника кредитору грошової суми або про повернення чи передачу майна кредитору, вчинене на документах, що підтверджують зобов'язання боржника. Виконавчий напис вчиняється за заявою стягувача на оригіналі документа. Виконавчий напис нотаріуса є видом виконавчого документа, на підставі якого може бути відкрито виконавче провадження.

Питання функціонального призначення виконавчого напису нотаріуса як важливого елемента утвердження правопорядку та захисту прав людини потребує ґрунтовного наукового переосмислення, оскільки на практиці продовжують виникати питання щодо безспірності вимог стягувача, підстави оскарження цієї нотаріальної дії до суду тощо. У фаховій літературі слушно зазначається, що виконавчий напис нотаріуса як окремий спосіб захисту цивільних прав є законодавчо встановленою альтернативою більш складному процесу судового захисту. Законодавчого визначення поняття «виконавчий напис» на цей час немає, у юридичній літературі існує декілька точок зору щодо нього [4].

До методологічних підходів, що найбільш використовуються в сучасних наукових дослідженнях, відносять:

- системний, у межах якого розрізняють: структурно-функціональний, системно-діяльнісний, системно-генетичний та синергетичний підходи. Системний підхід полягає в комплексному дослідженні великих і складних об'єктів (систем), дослідженні їх як єдиного цілого з узгодженим функціонуванням усіх елементів і частин на основі розгляду системи принципів та способів організації;

- у межах синергетичного підходу звертають увагу на процеси самоорганізації і

виникнення, підтримки стійкості і розпаду структур (систем) різної природи на основі «формальних технологій».

П.М. Рабінович звертає увагу на можливість використання дослідницького методологічного підходу, зокрема історико-матеріалістичного, для розкриття соціальної сутності права, держави, інших суспільних явищ. Науковцям пропонується використовувати «суспільно необхідний» підхід дослідження феномену верховенства права як незамінний інструмент виявлення соціальної сутності права та держави, як соціально-детермінований підхід до тлумачення прав людини.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можна констатувати, що методологічною основою для вчинення виконавчих написів нотаріусами можуть бути системний як структурно-функціональний, системно-діяльнісний, системно-генетичний підхід, синергетичний підхід, дослідницько-методологічний підхід, зокрема історико-матеріалістичний підхід.

Саме поняття нотаріату (нотаріальної діяльності), його ідеї та цінності, зразки поведінки людей під час вчинення нотаріальних дій (зокрема, правочинів), що передаються з покоління в покоління, за своїм генезисом складають правову традицію нотаріальної діяльності [5].

Нотаріат України відноситься до латинського типу з ухилом до німецького зразка. Німецька модель передбачає незначну діяльність нотаріуса на всіх стадіях нотаріального провадження. Його робота зводиться до розробки документа та його засвідчення. Він є державною посадою та органом превентивної юстиції. До найхарактерніших рис латинського нотаріату І.С. Апалькова відносить наступне: нотаріус є державна посадова особа, яка отримує повноваження від держави та реалізує їх від її імені та під її контролем; нотаріус – особа вільної юридичної професії, він самостійно організовує свою роботу, несе майнову відповідальність за завдані збитки; основна функція нотаріуса – надання приватним угодам статусу юридично значимих документів, особливої доказової та виконавчої сили, а також захист публічних інтересів; нотаріус

за вчинення нотаріальних актів отримує нотаріальний тариф, розмір і порядок сплати якого встановлюються державою; нотаріуси об'єднуються в колективні органи: нотаріальні палати, які виконують адміністративні та контрольні функції. Існують три основні моделі латинського нотаріату: німецька система, французька система та змішана система. [6]

Незважаючи на світоглядні відмінності, різноманіття концептуальних підходів, методів і прийомів пізнання, більшість наукових праць з історії нотаріату в Україні об'єднує атрибутивний підхід, який акцентує увагу на визначальній ролі нотаріальної діяльності – її превентивному (попереджувальному) характері, що полягає у здійсненні дій, спрямованих на юридичне закріплення безспірних цивільних прав і фактів (надання офіційної сили, достовірності юридичним правам, фактам і документам).

Аналізуючи систему нотаріату, можна стверджувати, що саме Україна обрала латинську систему нотаріату. У латинському нотаріаті нотаріус виконує функцію захисту прав та інтересів суб'єктів правовідносин, запобігання виникненню спорів. Гарантом стабільності цивільних правовідносин є господарсько самостійний нотаріус латинського типу.

Визначаючи методологічні засади дослідження виконавчого напису нотаріуса як способу реалізації нотаріальної форми захисту цивільних прав, слід виходити з того, що методологічний спектр дослідження не може базуватися виключно на засадах позитивізму в праві. Дисертаційне дослідження виконавчого напису нотаріуса в системі захисту цивільних прав стає можливим також завдяки застосуванню спеціальної правової групи методів, зокрема нормативно-догматичного [7].

Аналіз змісту різних підходів до визначення поняття виконавчого напису нотаріуса дозволяє дійти висновку, що розкриття правової природи цього явища та подальше формулювання поняття виконавчого напису, яке б відобразило багатоаспектність досліджуваної категорії, можливо, на наш погляд, лише шляхом ретельного аналізу її фундаментальних ознак. Категорія «безспір-

ності» посідає центральне місце в теорії нотаріальної діяльності, оскільки відображає її характер. Виходячи з такого підходу, зазначимо, що з точки зору ознаки виконавчого напису категорія безспірності передбачає таку якісну характеристику заявленої стягувачем вимоги, за якої в нотаріуса не виникає жодних сумнівів щодо наявності заборгованості.

Література

1. Чижмар К. І. Методологічні засади дослідження нотаріату. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Вип. 26. 2014. С.90-92., с.90;
2. Чижмар К. І. Методологічні засади дослідження нотаріату. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Вип. 26. 2014. С.90-92., с.91;
3. Єрмолаєв В.М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2001. 472 с., с.6;
4. Олена Демченко, Виконавчий напис нотаріуса як позасудова форма захисту цивільних та законних інтересів. Підприємництво, господарство і право 3/2019;
5. Долинська М.С. Становлення та розвиток законодавства про нотаріальну діяльність в Україні: дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук спец 12.00.01.-теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Львів, 2017. 447 с., с.22;
6. Апалькова І.С. Нотаріат в Україні: становлення та запровадження

цифрових технологій. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*. №2(16). 2021. С.27-32., с.30;

7. Серветник А.Г. Виконавчий напис нотаріуса як спосіб реалізації нотаріальної форми захисту цивільних прав. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Національна академія внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України, Київ, 2020. 242 с, с.46.

THEORETICAL STUDIES OF THE ASPECTS OF EXECUTION OF EXECUTIVE INSCRIPTIONS BY NOTARIES

The article, based on the analysis of theoretical and practical studies, considers the necessary conditions for execution of executive inscriptions in accordance with the regulatory and legal framework of Ukraine.

The results of the analysis of the methodology of execution of executive inscriptions by notaries are presented, the structural components of which the author considers the methodology of the history of the state and law of Ukraine as a basic basis and its methodological and theoretical components.

In the process of research, it is stated that the methodological basis of the functioning of types of notary systems, both the notary of the Anglo-Saxon countries and the notary of the Latin "written" law, can be a systemic approach.

Keywords: notary, notary, executive inscription, methodological approach.